

ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบาย ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย*

INEQUALITY: DIRECTIONS AND TRENDS IN DRIVING INEQUALITY POLICY IN THAI SOCIETY

พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพจน์ สัพโส)¹, ชาตรี สุขสบาย², สุธเทพ สุวีรางกูร³ และ นัสชนะ ส่างช้าง⁴
Phrakhrusuttimetawat (Suttipot Sappaso)¹, Chatree Suksabay², Suthep Suvirangkun³
and Naschana Sangchang⁴

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahamakut Buddhist University, Thailand

⁴มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

⁴Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: suttipot.sap@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 26 กุมภาพันธ์ 2569; วันตอบรับบทความ : 28 กุมภาพันธ์ 2569

Received 23 February 2026; Revised 26 February 2026; Accepted 28 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องมุ่งเน้นศึกษา “ทิศทางและแนวโน้มขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย” ซึ่งวิเคราะห์ถึงโครงสร้างและพลวัตของความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ หากแต่แผ่ขยายครอบคลุมด้านสังคม การเมือง การศึกษา สุขภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อันสะท้อนความไม่สมดุลเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในระบบ การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวก่อให้เกิดการกระจุกตัวของทรัพยากร อำนาจ และโอกาส

Citation:

* พระครูสุทธิเมธาวัฒน์ (สุทธิพจน์ สัพโส), ชาตรี สุขสบาย, สุธเทพ สุวีรางกูร และ นัสชนะ ส่างช้าง. (2569). ความไม่เท่าเทียม: ทิศทางและแนวโน้มการขับเคลื่อนนโยบายความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 1354-1369.

Phrakhrusuttimetawat Suttipot Sappaso, Chatree Suksabay, Suthep Suvirangkunand Naschana Sangchang.

(2026). Inequality: Directions And Trends In Driving Inequality Policy In Thai Society.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 1354-1369.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ส่งผลให้ช่องว่างทางสังคมดำรงอยู่และทวีความซับซ้อนมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำผ่านกรอบคิดที่เชื่อมโยงระหว่างศักยภาพของปัจเจกบุคคล การเข้าถึงทรัพยากร และโครงสร้างอำนาจทางสังคม ซึ่งนำไปสู่ข้อค้นพบว่าความเหลื่อมล้ำมิใช่เพียงผลจากความแตกต่างของบุคคล แต่เป็นผลผลิตของระบบเศรษฐกิจการเมืองและนโยบายสาธารณะที่มีลักษณะรวมศูนย์และจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง นอกจากนี้กระบวนการพัฒนากระแสหลักที่ยึดโยงกับทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ ซึ่งแม้ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม แต่กลับสร้างความไม่สมดุลระหว่างเมืองกับชนบท ชนชั้นนำกับประชาชนฐานราก และระหว่างกลุ่มที่เข้าถึงโอกาสกับกลุ่มที่ถูกกีดกัน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการแก้ไขความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงโครงสร้างที่บูรณาการระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยเน้นการกระจายอำนาจการสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการเสริมสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุม อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการขับเคลื่อนนโยบายที่ผ่านมาเน้นการแก้ปัญหาเชิงปลายเหตุ มากกว่าการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่แท้จริง

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนนโยบาย, ความเหลื่อมล้ำ, สังคมไทย

Abstract

This academic paper aims to demonstrate “Trends and approaches for inequality policy implementation in Thai society”, which is to present the context of inequality in various aspects of Thai society, both inequality and injustice related to all dimensions of society. both in terms of economy Human dignity, social, education, health, access to justice and the inequality between men and women which is a factor that causes the problem of inequality in society In the past, most of the power structures were centered solely on the government. where people do not take part in decision making to help reduce the problem of inequality in society both directly affected which these problems can be solved By presenting a policy on what we should do to address inequality. by creating guidelines and methods for driving the inequality policy that are appropriate and relevant to the problem of inequality in Thai society to create equality, equality in both material and mental aspects as well as equality in rights

and opportunities to help reduce conflicts. To create a similar quality of life and lead to development and reduce the gap of social inequality to be less or completely and most importantly suitable for truly the context of Thai society.

Keywords: Policy implementation, Inequality, Thai society

บทนำ

การพัฒนาประเทศในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มักยึด “อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ” เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จหลัก อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ของหลายประเทศสะท้อนว่า การเติบโตเพียงอย่างเดียวไม่อาจรับประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง หากปราศจากการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและโอกาสที่เท่าเทียม “เสถียรภาพในการพัฒนา” ในบทความนี้ จึงหมายถึง ภาวะที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่องควบคู่กับ (1) ความเหลื่อมล้ำที่ลดลง เช่น ค่าสัมประสิทธิ์จินีมีแนวโน้มดีขึ้น (2) ระบบสวัสดิการที่ครอบคลุม และ (3) โครงสร้างโอกาสที่ประชาชนเข้าถึงได้อย่างเป็นธรรม มิใช่เพียงการขยายตัวของ GDP เท่านั้น จึงมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้ในบริบทประเทศไทย โดยเน้นมิติการกระจายทุนและโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลัก

เมื่อปัญหาความไม่เสมอภาคได้กลายเป็นวาระสำคัญระดับโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา หากแต่รวมถึงประเทศอุตสาหกรรมด้วย ตัวอย่างเช่น รายงานของ United Nations และ World Bank ชี้ให้เห็นว่า แม้หลายประเทศมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงหลังวิกฤตการเงินโลก แต่ความมั่งคั่งกลับกระจุกตัวในกลุ่มรายได้สูง ขณะที่ชนชั้นกลางและกลุ่มรายได้น้อยมีอัตราการขยายตัวของรายได้ต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ความย้อนแย้งดังกล่าวสะท้อนว่าการเติบโตที่ปราศจากกลไกกระจายผลประโยชน์ อาจนำไปสู่ความเปราะบางทางสังคมและความไม่ไว้วางใจต่อรัฐเพิ่มขึ้น

โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยกำหนดรูปแบบความเหลื่อมล้ำอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการกระจุกตัวของทุน การเข้าถึงทรัพยากรการศึกษา หรือโอกาสในตลาดแรงงาน แม้หลายประเทศจะมีรูปแบบเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน แต่ระดับและลักษณะของความเหลื่อมล้ำแตกต่างกันตามบริบทเชิงพื้นที่และวัฒนธรรม ดังนั้น การแก้ไขปัญหามิอาจใช้แนวทางเดียวกันทั้งหมด หากต้องออกแบบนโยบายให้สอดคล้องกับโครงสร้างเฉพาะของแต่ละ

สังคม โดยเฉพาะการพัฒนาาระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ที่ช่วยลดความเสี่ยง และเพิ่มความสามารถในการเคลื่อนย้ายทางสังคม

สำหรับบริบทประเทศไทย ความเหลื่อมล้ำด้านทุนและการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ ยังคงเป็นประเด็นสำคัญ แม้ประเทศไทยจะเคยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับสูงในบางช่วงเวลา แต่การกระจายผลประโยชน์ยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ความมั่งคั่งกระจุกตัวในบางกลุ่ม ขณะที่ครัวเรือนรายได้น้อยเผชิญภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางเศรษฐกิจสูง หากปล่อยให้ ความเหลื่อมล้ำสะสมต่อเนื่อง อาจพัฒนาเป็น “โครงสร้างผูกขาด” ทั้งทางเศรษฐกิจและอำนาจทางสังคม ซึ่งบั่นทอนเสถียรภาพการพัฒนาในระยะยาว ทั้งในมิติความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจและความสมานฉันท์ทางสังคม

ความเหลื่อมล้ำคืออะไร

ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทุกมิติของสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และกระบวนการยุติธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความหมายว่า ความเหลื่อมล้ำคือภาวะความแตกต่างหรือความไม่เท่าเทียมในการกระจายทรัพยากร โอกาส และฐานะความเป็นอยู่ของประชากร ซึ่งส่งผลให้บุคคลหรือกลุ่มหนึ่งได้รับสิทธิและประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะที่ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “เหลื่อมล้ำ” ว่าหมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันหรือความแตกต่างต่ำสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในเชิงทฤษฎี Amartya Sen เสนอแนวคิดเรื่องความสามารถ (Capability) โดยชี้ว่า ความเหลื่อมล้ำควรถูกประเมินจากเสรีภาพหรือความสามารถที่แท้จริงของบุคคลในการเข้าถึงสิ่งที่มีคุณค่า มิใช่เพียงการครอบครองทรัพยากรหรือระดับรายได้เท่านั้น (Sen, 1992) ทั้งนี้ ปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกันทั้งด้านอายุ เพศ สุขภาพ และเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งล้วนมีผลต่อความสามารถในการเปลี่ยนทรัพยากรให้กลายเป็นคุณภาพชีวิตด้าน Charles Tilly อธิบายความเหลื่อมล้ำในฐานะความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้างที่ฝังอยู่ในหน่วยทางสังคม โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างไม่เป็นธรรมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ (Tilly, 1998) ขณะที่ Nicola Piper เชื่อมโยงความเหลื่อมล้ำกับบริบทการย้ายถิ่นและโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองระดับโลก โดยชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมในการได้รับและเสียประโยชน์จากกระบวนการข้ามพรมแดน (Piper, 2013) เมื่อพิจารณาร่วมกัน พบว่า นิยามจาก

หน่วยงานรัฐเน้นการอธิบายความเหลื่อมล้ำในฐานะความแตกต่างในการกระจายทรัพยากร และโอกาส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะที่แนวคิดของ Amartya Sen (1992), Charles Tilly (1998) และ Nicola Piper (2013) ชี้ให้เห็นกลไกเชิงโครงสร้างและเงื่อนไขเชิงอำนาจที่ทำให้ความแตกต่างดังกล่าวดำรงอยู่และถูกผลิตซ้ำ

สรุป การที่บุคคลเข้าถึงทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยผลของความเหลื่อมล้ำ มักแสดงออกในประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งก็คือในเรื่องของความยากจน ความรุนแรง และเรื่องของการศึกษา ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจสภาพของความเหลื่อมล้ำที่มีความเกี่ยวข้อง กับปัจจัยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดสภาพของความเหลื่อมล้ำ

สาเหตุและปัจจัยความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สถานการณ์ปัจจุบันชี้ชัดว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำยังคงดำรงอยู่ในสังคมทุกระดับ ท่ามกลางกระแสการปฏิวัติของโลกที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วและการขยายตัวของแนวนโยบาย เศรษฐกิจเสรีนิยม ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจจำนวนมากเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุน มากกว่าแรงงาน อันนำไปสู่การกระจุกตัวของรายได้และทรัพยากรในมือคนส่วนน้อย ขณะที่แรงงานและกลุ่มเปราะบางเผชิญข้อจำกัดด้านโอกาสและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างอำนาจรัฐ กลไกตลาด และบริบททางสังคมที่ส่งเสริมกันเป็นวงจรสะสม (feedback loop) ทำให้ความเหลื่อมล้ำดำรงอยู่และทวีความรุนแรงขึ้นในลักษณะ “กักตุนความเหลื่อมล้ำ” กล่าวคือ เมื่อทุนและทรัพยากรกระจุกตัว กลุ่มทุนย่อมมีอำนาจต่อรองเชิงนโยบายสูงขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจยังคงเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเดิม และทำให้การกระจายรายได้และโอกาสไม่เป็นธรรมยิ่งขึ้นวงจรถัดไปสะท้อนปัจจัยเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานสำคัญของปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในมิติกว้างมิได้จำกัดอยู่เพียงรายได้ หากยังสะท้อนผ่านคุณภาพชีวิต การเข้าถึงบริการสาธารณะ สิทธิ และโอกาสในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สาธารณสุข หรือสวัสดิการสังคม การที่รัฐจัดสรรบริการทางสังคมอย่างไม่ทั่วถึง หรือการใช้

อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ย่อมส่งผลให้ทรัพยากรถูกผูกขาดหรือกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนบางกลุ่ม ขณะที่คนอีกจำนวนมากเผชิญภาวะขาดโอกาสและความยากจน ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555, หน้า 6-9) เมื่อพิจารณาผ่านกรอบเชิงระบบ จะเห็นได้ว่าความยากจนมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ปลายทาง แต่เป็นทั้งสาเหตุและผลของความเหลื่อมล้ำที่หมุนเวียนซ้ำผ่านโครงสร้างทางอำนาจ เศรษฐกิจ และสังคม

แนวคิดของ Frances (2016) ชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในแต่ละมิติมีความเชื่อมโยงและส่งอิทธิพลต่อกันอย่างเป็นระบบ โดยความเหลื่อมล้ำในมิติหนึ่งสามารถขยายผลไปยังอีกมิติหนึ่งผ่านเส้นทางอิทธิพลเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาอาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และต่อเนื่องไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองและสิทธิในการมีส่วนร่วม แนวคิดนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2555, หน้า 6-9) ที่ระบุปัจจัยความเหลื่อมล้ำ 6 ประการ ได้แก่ (1) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน (2) ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนากายภาพของชุมชน (3) ความยากจนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่ยังไม่ยั่งยืน (4) การใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม (5) ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ (6) ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ปัจจัยเหล่านี้มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน หากแต่ถักทอเชื่อมโยงกันเป็นโครงข่ายเชิงระบบที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำดำรงอยู่ในลักษณะกับดักเชิงโครงสร้าง

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจที่มีการบริหารจัดการอันเป็นสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำ พบว่าเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนมากกว่าแรงงาน ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ

แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมทางสังคม

นักวิชาการต่าง ๆ ได้พยายามอธิบายต้นตอของปัญหาความเหลื่อมล้ำผ่านกรอบคิดที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำมิได้เกิดจากปัจจัยเดียว หากแต่เป็นผลจากปรากฏการณ์หลายด้านที่ซ้อนทับกัน โดยสามารถจัดแยกเป็นมิติต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมได้ชัดเจน ดังนี้ 1) มิติด้านสิทธิและโอกาส นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) อธิบายว่าความเหลื่อมล้ำอาจเกิดขึ้นได้ 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิ โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี โดยเฉพาะในมิติ “สิทธิ” และ “โอกาส” ซึ่งแม้กฎหมายอาจกำหนดความเสมอภาคไว้ แต่ในทางปฏิบัติหรือวัฒนธรรมกลับ

สร้างความแตกต่างในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในสังคม ประเวศ วะสี (Wasi, 2019, p.12) เสริมว่าความเหลื่อมล้ำมิได้จำกัดเพียงรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมความเหลื่อมล้ำ เพราะชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ ผิวสี เพศสภาพ ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุ รวมถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสิทธิและโอกาส สะท้อนว่าปัญหานี้ฝังรากลึกในโครงสร้างสังคมไทย และถูกเร่งให้ขยายตัวจากการพัฒนาสมัยใหม่ 2) มิติด้านอำนาจและสถานภาพ DiMaggio (2019) เห็นว่าสาเหตุของความเหลื่อมล้ำเกิดจากความแตกต่างด้านอำนาจ สถานภาพ และโอกาส ผู้ที่มีมากกว่าย่อมได้รับผลประโยชน์มากกว่า แนวคิดนี้สอดคล้องกับนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) ที่ระบุว่า “อำนาจ” เป็นหนึ่งในมิติสำคัญของความเหลื่อมล้ำ ในบริบทการเมืองไทย ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2557) ชี้ว่าความไม่เท่าเทียมเป็นหนึ่งในปัจจัยเบื้องหลังความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำมีนัยสำคัญในเชิงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองด้วย 3) มิติด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2553) เน้นว่าความเหลื่อมล้ำด้านศักดิ์ศรีเป็นมิติที่สำคัญ และอาจไม่ได้มีที่มาจากตัวบทกฎหมายโดยตรง หากแต่อยู่ในแนวปฏิบัติหรือวัฒนธรรมทางสังคม ประเวศ วะสี (Wasi, 2019, p.12) ชี้ว่าการพัฒนาสมัยใหม่ตามกระแสหลัก แม้สร้างความเจริญทางวัตถุ แต่ก่อให้เกิด “ความเสียสมดุล” ซึ่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ รวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นคน 4) มิติด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและระบบสังคม สฤณี อาชวานันทกุล (2554) อธิบายว่าความเหลื่อมล้ำเป็นผลลัพธ์ของเหตุปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน ไม่ใช่เพียงการกระทำของปัจเจก แต่เกิดจากช่องโหว่ทางกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ ระบบตลาด และความไม่โปร่งใสของข้อมูล ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีฐานะทางสังคม รายได้ และการศึกษาต่ำกว่า อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2556) จึงเสนอว่าการลดความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง และให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนทางสังคมร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจริงในสังคม มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นและอยู่คู่กับสังคมมายาวนาน และปรากฏตัวในหลายรูปแบบ ทั้งนี้เป็นผลมาจากความเชื่อมโยงทั้งปัจจัยการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ความเหลื่อมล้ำในบริบทสังคมไทย

ปัจจุบันปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมไทยยังคงปรากฏอย่างชัดเจน แม้ว่าการพัฒนาประเทศตามแนวทางทุนนิยมจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนในภาพรวม ทั้งในด้านรายได้ การมีงานทำ และการเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่าความไม่เท่าเทียมกันของโอกาสระหว่างกลุ่มประชาชนยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะช่องว่างระหว่างคนเมืองกับคนชนบทในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขหลักที่มีคุณภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่ยังไม่เคยคลี่คลาย

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มดำเนินการอย่างจริงจังภายหลังกฎรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และการตราพระราชบัญญัติการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเป้าหมายถ่ายโอนภารกิจ ทรัพยากร และบุคลากรจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณสุขในระดับพื้นที่ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557) กระบวนการดังกล่าวถือเป็นการปฏิรูประบบบริหารภาครัฐครั้งสำคัญและก่อให้เกิดผลเชิงบวกต่อคุณภาพบริการสาธารณสุข รวมถึงนวัตกรรมการบริหารจัดการในระดับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ดิเรก บัณฑิตวิวัฒน์ และคณะ, 2557)

อย่างไรก็ตาม แม้การกระจายอำนาจจะดำเนินมากกว่า 20 ปี แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่าง “กรุงเทพฯ-ปริมณฑล” กับภูมิภาคอื่นยังคงอยู่ในระดับสูง ข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์จีนิสะท้อนว่าก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และแม้หลังวิกฤตจะปรับลดลงบ้าง แต่ยังทรงตัวในระดับสูง (พรชนก เทพขาม, 2562) นอกจากนี้ การเติบโตทางเศรษฐกิจในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีลักษณะกระจุกตัว (cluster of high values) อยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ปริมณฑล และภาคตะวันออก ขณะที่หลายจังหวัดในภูมิภาคอื่นยังไม่สามารถสร้างการเติบโตที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของตนได้อย่างชัดเจน (พรชนก เทพขาม, 2562)

สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อน “ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง” ของการกระจายอำนาจ กล่าวคือ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับการถ่ายโอนภารกิจและทรัพยากรเพิ่มขึ้น แต่ฐานรายได้สำคัญยังคงพึ่งพาการจัดสรรจากส่วนกลาง ทำให้ท้องถิ่นจำนวนมากขาดอิสระทางการคลังอย่างแท้จริง อีกทั้งโครงสร้างเศรษฐกิจระดับประเทศยังคงเอื้อให้เกิดการรวมศูนย์กิจกรรมทางเศรษฐกิจในเมืองศูนย์กลาง ส่งผลให้เกิดแรงดึงดูดประชากรเข้าสู่กรุงเทพฯ และเขตเศรษฐกิจสำคัญ ซึ่งยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ (พรชนก เทพขาม, 2562)

ยิ่งไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ยังเชื่อมโยงกับความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐาน โดยครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมักได้รับบริการที่ด้อยคุณภาพกว่า และโอกาสที่ไม่เท่าเทียมย่นนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระยะยาว

(สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทยที่ยังปรากฏในหลายมิติ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม โครงสร้างพื้นฐาน และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ดังนั้น แม้การกระจายอำนาจจะมีความก้าวหน้าในเชิงกฎหมายและโครงสร้างสถาบัน (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557; ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2557) แต่ความเหลื่อมล้ำระหว่างกรุงเทพฯ-ปริมณฑลกับภูมิภาคอื่นยังสะท้อนถึง “ความล้มเหลวเชิงโครงสร้าง” ในการกระจายฐานเศรษฐกิจและอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริง กล่าวคือ ท้องถิ่นจำนวนมากยังไม่สามารถกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของตนได้อย่างอิสระ ขาดทรัพยากรที่เพียงพอ และยังเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างรวมศูนย์ในระดับชาติ ส่งผลให้การกระจายอำนาจไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญในระยะยาว

โดยสรุปในภาพรวมความเหลื่อมล้ำของไทยโดยรวมแม้ว่าจะลดลงบ้างในช่วงที่ผ่านมา โดยเป็นผลจากการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตไปสู่ภูมิภาคต่างจังหวัด นอกจากนี้ การอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกันยังเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับโอกาสในการสร้างรายได้ตลอดจนโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ไม่เท่าเทียมกัน

ทิศทางและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

ระบบโลกมีการเปลี่ยนแปลงมาหลายยุคสมัย โดยในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมขยายตัวอย่างมาก ต่อมาในช่วง ค.ศ. 1970-1980 ได้เกิดแนวคิดที่มุ่งสร้างความแตกต่างเชิงครอบคลุม (Inclusive Distinction) ซึ่งผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมมากขึ้น ทั้งในรูปของค่าจ้างที่เป็นธรรม การควบคุมการแข่งขันไม่ให้เกิดการผูกขาด และการกระจายทรัพยากรพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำก่อนปี ค.ศ. 2000 แนวโน้มความเหลื่อมล้ำกลับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง โดยระบบเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับทุนในฐานะกลไกหลักของการเติบโต และตั้งแต่ปี 2015 เป็นต้นมา ความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการกระจายฐานเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ส่งผลให้บางกลุ่มได้รับโอกาสมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่บางกลุ่มกลับถูกกันออกจากโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2563)

ในบริบทของประเทศไทย แม้นโยบายพัฒนาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 จะมุ่งกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ระหว่างเมืองกับชนบท แต่ในความเป็นจริง ความเหลื่อมล้ำในมิติอื่นกลับปรากฏชัดขึ้น โดยเฉพาะมิติด้านทรัพยากร สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ปรากฏการณ์ดังกล่าวเห็นได้ชัดในพื้นที่เมืองและพื้นที่ที่กำลังกลายเป็นเมือง ซึ่งเผชิญผลกระทบจากนโยบายพัฒนาที่เน้นเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลัก จนทำให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสได้รับผลกระทบอย่างไม่สมส่วน (จิตาภา ตรุณวรรณ, 2561) สะท้อนให้เห็นว่า แม้ความยากจนโดยสมบูรณ์จะลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างยังคงดำรงอยู่

ข้อมูลสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของไทยชี้ให้เห็นว่า แม้ประเทศจะลดความยากจนได้สำเร็จในบางช่วงเวลา แต่ความเหลื่อมล้ำในมิติทรัพย์สิน โอกาสทางการศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุข เทคโนโลยีสมัยใหม่ และกระบวนการยุติธรรม ยังคงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามพื้นที่และสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) ภาพของ “คนมี” กับ “คนไม่มี” จึงไม่ได้สะท้อนเพียงรายได้ แต่ยังหมายถึงความแตกต่างในการเข้าถึงสิทธิ โอกาส และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งตั้งคำถามต่อความเป็นธรรมและหลักความเสมอภาคในสังคมไทย (กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์, 2562)

เมื่อพิจารณา “แนวโน้มอุบัติใหม่” ความเหลื่อมล้ำไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือสังคมเท่านั้น หากยังขยายไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีแนวโน้มกระทบกลุ่มเปราะบางรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น พื้นที่เมืองที่มีการกระจุกตัวของโครงสร้างพื้นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มักเผชิญปัญหาหมอกพิษ น้ำท่วม และความร้อนสูง ขณะที่เกษตรกรในชนบทเผชิญความเสี่ยงจากภัยแล้ง น้ำท่วม และความผันผวนของผลผลิต หากพิจารณาจากข้อค้นพบว่าการกระจายฐานเศรษฐกิจชะลอตัวและโอกาสกระจุกตัวในบางกลุ่ม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI), 2563) ย่อมสะท้อนว่ากลไกการพัฒนาที่มีอยู่ยังไม่สามารถรองรับความเสี่ยงรูปแบบใหม่ได้อย่างเพียงพอ ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความเหลื่อมล้ำยิ่งปรากฏชัด ทั้งในด้านรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น โอกาสทางการศึกษาที่เหลื่อมล้ำจากระบบออนไลน์ ความไม่ทั่วถึงของมาตรการสวัสดิการ และการกระจุกตัวของโครงสร้างพื้นฐานในเมือง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) แม้มาตรการของรัฐ เช่น โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะมีเป้าหมายบรรเทา

ผลกระทบ แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏว่าความช่วยเหลือยังไม่ทั่วถึง สะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของนโยบาย กล่าวคือ มาตรการเชิงเยียวยาระยะสั้นไม่อาจทดแทนการปฏิรูปเชิงระบบที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างในระยะยาวได้

จะเห็นได้ว่า ทิศทางและแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมักพิจารณาเฉพาะบริบททางเศรษฐกิจเป็นหลัก หรือเรียกว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ โดยคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำทางด้านอื่นที่สำคัญน้อยลงไปตามลำดับ เช่น สังคม การศึกษา สุขภาพ สิทธิและโอกาสทางการเมือง เป็นต้น

แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

การออกแบบนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สิ่งแรกที่ต้องทำคือเข้าใจแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดแนวโน้มนั้น เพื่อให้สามารถจัดทำนโยบายและมาตรการได้ตรงกับเหตุแห่งปัญหา (สมชัย จิตสุชน, 2558) แม้ว่าจะมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่บ่งชี้ถึงการลดลงของความเหลื่อมล้ำบ้างในระยะหลัง แต่ระดับความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ยังคงสูง และจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งการออกแบบแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำอย่างได้ผลต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสาเหตุของปัญหา อันเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อน เพราะความเหลื่อมล้ำเป็นทั้งผลผลิตและเป็นสาเหตุของหลากหลายปัญหา โดยเฉพาะปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหาเชิงสถาบัน โดยได้สรุปประเด็นแนวโน้มของความเหลื่อมล้ำไว้ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), (2564) ดังนี้ 1) การช่วยเหลือเยียวยาและบรรเทาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2) การบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย 3) การกระจายการถือครองทรัพย์สิน 4) การสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษาที่มีคุณภาพ 5) การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 6) การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม 7) การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยี และการส่งเสริมการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน และ 8) การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

จากปัญหาความความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและเชื่อมโยงหลายมิติ ที่ส่งผลเป็นวงกว้างและค่อนข้างรุนแรงทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจยังไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจึงควรให้ความสำคัญกับ

ปัจจัยต่าง ๆ บนพื้นฐานการออกแบบนโยบายสาธารณะแบบเข้าใจ ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ

พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

สถาบันทางศาสนาเป็นหน่วยทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการดำเนินชีวิตและการจัดระเบียบทางสังคมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะขบวนการพุทธศาสนาเพื่อสังคมที่สะท้อนพลวัตทางสังคมของศาสนาในฐานะพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงการกระทำทางสังคม ทั้งในเชิงอุดมการณ์และบทบาทด้านการพัฒนาสังคม (พินิจ ลาภานานนท์ และ สายชล ปัญญชิต, 2563) เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่และรับเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นฐานคิดหลักของการพัฒนา จึงเกิดการเน้นการแข่งขัน การสะสมทุน และการให้คุณค่ากับความสำเร็จเชิงวัตถุ ซึ่งกลายเป็นบริบทเชิงโครงสร้างที่หล่อหลอมความเหลื่อมล้ำ มิใช่เพียงพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่เป็นระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจและทรัพยากรที่จัดวางอย่างไม่เสมอภาค

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 เพื่อทำความเข้าใจปัญหาความเหลื่อมล้ำ จึงควรยกระดับจากการวิเคราะห์ในเชิงจิตใจปัจเจก ไปสู่ระดับ “ความทุกข์เชิงโครงสร้าง” (Structural Suffering) กล่าวคือ 1) “ทุกข์” มิได้หมายถึงเพียงความเดือดร้อนของบุคคล แต่คือสภาพความเหลื่อมล้ำที่ฝังตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม 2) “สมุทัย” ในมิตินี้จึงมิใช่เพียงกิเลส ความโลภ หรือความเห็นแก่ตัวของคนบางคน หากแต่หมายถึงโครงสร้างที่เอื้อให้เกิดการผูกขาดทรัพยากร การกระจุกตัวของอำนาจ และกติกาสังคมที่ไม่เป็นธรรม 3) “นิโรธ” จึงมิใช่เพียงการลดความโลภในระดับบุคคล แต่คือการคลี่คลายโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาค และ 4) “มรรค” จึงหมายถึงแนวทางเชิงระบบ ทั้งในเชิงนโยบาย สถาบัน และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างดังกล่าว การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับการมองศาสนาในฐานะพลังทางสังคมที่มีพลวัตและสามารถพัฒนาบทบาทเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ (พินิจ ลาภานานนท์ และ สายชล ปัญญชิต, 2563)

ในทางปฏิบัติ บทบาทของเครือข่ายพระสงฆ์และองค์กรศาสนาในหลายพื้นที่ของไทย ได้สะท้อนการใช้หลักธรรมเป็น “ทุนทางสังคม” (Social Capital) เพื่อขับเคลื่อนประเด็นสิทธิชุมชน เช่น การสนับสนุนการจัดการที่ดินทำกินของชุมชน การส่งเสริมสวัสดิการชุมชนผ่านกองทุนวัด หรือการเป็นพื้นที่กลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน บทบาทดังกล่าวทำให้วัด

และเครือข่ายศาสนาไม่ได้เป็นเพียงพื้นที่ประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่สร้างการรวมกลุ่ม ความไว้วางใจ และความร่วมมือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง

ดังนั้น การนำอริยสัจ 4 มาใช้ในบริบทความเหลื่อมล้ำจึงควรตีความในระดับโครงสร้าง โดยมองว่าความทุกข์ของสังคมไทยมิได้เกิดจากศีลธรรมส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากระเบียบเศรษฐกิจและการเมืองที่ผลิตซ้ำความไม่เสมอภาคอย่างต่อเนื่อง การทำให้หลักธรรมมีพลังทางสังคมจึงต้องเชื่อมโยงกับการจัดองค์กร การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ศาสนากลายเป็นกลไกสนับสนุนความเป็นธรรม ไม่ใช่เพียงกรอบอธิบายปัญหาเชิงนามธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างที่มีความซับซ้อนและครอบคลุมหลายมิติ มิได้จำกัดอยู่เพียงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ หากแต่รวมถึงมิติด้านการศึกษา สุขภาพ การเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ ความยุติธรรม และโอกาสทางการเมือง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระดับคุณภาพชีวิตและความเสมอภาคของประชาชนในภาพรวม การวิเคราะห์ที่มุ่งเน้นเฉพาะมิติทางเศรษฐกิจจึงอาจไม่เพียงพอในการทำความเข้าใจรากฐานของปัญหา เนื่องจากความเหลื่อมล้ำมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจ ระบบนโยบายสาธารณะ และบริบททางสังคม การเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะเศรษฐกิจโลก และปัจจัยภายใน เช่น ความไม่แน่นอนทางการเมือง ส่งผลให้การกำหนดและขับเคลื่อนนโยบายลดความเหลื่อมล้ำขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องอาศัยกรอบนโยบายแบบบูรณาการที่กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ มีเป้าหมายชัดเจน และมีกลไกติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ การสร้างความเป็นธรรมทางสังคมควรมุ่งเน้นการกระจายโอกาสและทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสวัสดิการและโครงสร้างอำนาจให้เอื้อต่อการลดช่องว่างระหว่างกลุ่มประชาชน ท้ายที่สุด ความสำเร็จของการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักความเป็นธรรมและเสมอภาค

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์. (2562). แนวทางการลดความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิการถือครองที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4 (2), 111.
- จิตาภา ดรณวรรณ. (2561). สู่สังคมไทยเสมอหน้า: ผ่าเบื้องหลังความเหลื่อมล้ำไทย โดย ผาสุก พงษ์ไพจิตร. ในวารสารการบริหารท้องถิ่น, 11(3), 185.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2561). การประหยัดจากขนาดในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวิเคราะห์ศักยภาพการควรววมท้องถิ่นขนาดเล็ก. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). ความเหลื่อมล้ำ. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 27 สิงหาคม – 2 กันยายน 2553 ฉบับที่ 1567
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). สู่สังคมไทยเสมอหน้า. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พรชนก เทพขาม. (2562). ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ และนัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- พินิจ ลาภธนานนท์ และ สายชล ปัญญชิต. (2563). วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ. ชุดถอดบทเรียนสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ เล่ม 1 ภายใต้โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์
- วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. (2557). ประเมินผลการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี : สังคมไทยได้อะไรก้าวหน้าไปถึงไหน และจะเดินต่อไปกันอย่างไร?. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 12(3), 82-122.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 45-51 (13 ตุลาคม2561).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). รายงานการวิจัย ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้ม นโยบาย และแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยโดยการสนับสนุนของธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป (สปร.).
- สฤณี อาชวานันทกุล และคณะ. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ์: โครงการวิจัย“สู่ระบบการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่มีธรรมาภิบาล”. เสนอต่อสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม (GSEI). กรุงเทพมหานคร: บริษัทป่าสาละ จำกัด.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2563). การขับเคลื่อนระบบวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศไทย THAILAND SCIENCE RESEARCH AND INNOVATION FORUM EPISODE 2 ระเบิดเวลาของความเหลื่อมล้ำ กับดักของการพัฒนาประเทศ เสาร์ที่ 12 กันยายน 2563.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2555). โครงการวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2563. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2556). ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

DiMaggio, P. (2019). Social structure, institutions, and cultural goods: The case of the United States. In *Social theory for a changing society* (pp. 133-166). NY: Routledge.

Frances, S. (2016). Horizontal inequalities. In Irina Bokova (eds.), *World Social Science Report 2016: Challenging Inequalities: Pathways to a just world* (pp. 51-54). Paris: The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).

Piper, N. (2013). "Resisting Inequality: The rise of global migrant rights activism." In: T. Bastia (ed.). *Migration and Inequality*. Great Britain: Routledge.

Sen, A. (1992). *Inequality Reexamined*. The United States of America: Harvard University Press.

Tilly, C. (1998). *Durable Inequality*. The United States of America: University of California.

Wasi, P. (2019). Development Inequality. In *Overcoming Disparities: The Challenges of Thai Society*.